

Euroregiony jako forma współpracy transgranicznej w Europie

Jerzy P. Gwizdała*

Streszczenie: *Cel* – Przedstawienie roli euroregionów w rozwoju współpracy transgranicznej w Europie na przykładzie Polski oraz zidentyfikowanie instrumentów finansowych Unii Europejskiej wspierających współpracę transgraniczną.

Metodologia badania – Analiza aktów prawnych, analiza literatury, analiza sprawozdań opublikowanych przez rząd i Unię Europejską.

Wynik – W wyniku przeglądu literatury i dokumentów publikowanych przez państwa członkowskie UE powstało syntetyczne opracowanie przedstawiające aspekty prawne, ekonomiczne i instytucjonalne dotyczące współpracy transgranicznej, w której biorą udział społeczności regionalne i lokalne w ramach euroregionów.

Oryginalność/wartość – Artykuł rozszerza i porządkuje wiedzę w zakresie funkcjonowania euroregionów w Unii Europejskiej i pozwala spojrzeć krytycznie na rozwój współpracy transgranicznej w Europie. Opisanie wyników analiz mają charakter cząstkowy i stanowią fragment szerszych badań prowadzonych przez autora.

Słowa kluczowe: euroregion, współpraca transgraniczna, ochrona środowiska, program

Wprowadzenie

Idea współpracy zarówno lokalnych, jak i regionalnych społeczności, wykraczającej poza granice państwowe zrodziła się w latach pięćdziesiątych XX wieku w Europie Zachodniej. Jej prekursorami były obszary sąsiadujących ze sobą Niemiec i Francji, Niemiec i Holandii oraz państw półwyspu skandynawskiego. Nieco później, bo w latach osiemdziesiątych rozpoczęto współpracę transgraniczną w niektórych krajach zachodnioeuropejskich, takich jak: Grecja, Hiszpania czy Portugalia, a także w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, w tym Polski.

Międzynarodowa i międzyregionalna współpraca transgraniczna stanowi istotny element polityki rozwoju polskich województw. Jej zasadniczym celem jest zniesienie wszelkich barier uniemożliwiających współpracę. Zapewnia przepływ doświadczeń pomiędzy regionami z różnych państw, a tym samym wspiera działania zmierzające do podniesienia jakości funkcjonowania instytucji samorządowych; ułatwia rozwój turystyki; zapewnia koordynację rozbudowy infrastruktury po dwóch stronach granicy państwowej; prowadzi do

---

* dr hab. Jerzy P. Gwizdała prof. UG, Uniwersytet Gdański, Wydział Zarządzania, Katedra Finansów i Ryzyka Finansowego, ul. Armii Krajowej 101, 81-824 Sopot, e-mail: jgwizdala1@wp.pl.

kulturowego i edukacyjnego rozwoju regionu; jest narzędziem promocji. Wszystkie te funkcje spełniane przez współpracę międzynarodową regionów sprawiają, że przyczynia się ona także do rozwoju gospodarczego.

Szczególą formą współpracy transgranicznej, w której biorą udział społeczności regionalne i lokalne, jest współpraca euroregionalna. Ta forma współpracy wyróżnia się najwyższym stopniem instytucjonalizacji struktur współdziałania przygranicznego. Współpraca euroregionalna odbywa się w ramach euroregionu – obszaru współpracy transgranicznej ustanowionego decyzją regionów przygranicznych dwóch lub więcej państw członkowskich Unii Europejskiej, państw kandydujących oraz regionami ich sąsiadów. Podstawą istnienia euroregionów jest wspieranie wymiany gospodarczej i turystycznej, rozwijanie komunikacji, działalność kulturowa oraz wspólne rozwiązywanie problemów transgranicznych.

Celem artykułu jest przedstawienie roli euroregionów w rozwoju współpracy transgranicznej w Europie na przykładzie Polski oraz zidentyfikowanie instrumentów finansowych Unii Europejskiej wspierających współpracę transgraniczną.

1. Aspekty prawne, ekonomiczne i instytucjonalne funkcjonowania euroregionów w Polsce

Od początku lat dziewięćdziesiątych Polska zawarła szereg umów i porozumień o współpracy transgranicznej i międzyregionalnej. Formy tej współpracy podzielić można na zobowiązania natury prawnej oraz porozumienia, które nie mają charakteru wiążącego z punktu widzenia (Malendowski, Szczepniak 1998: 57).

Wśród międzynarodowych aktów normatywnych o charakterze wielostronnym należy wymienić te, które dotyczą obszarów współpracy transgranicznej. Do aktów tych należą (Toczyński 1998: 55):

- 1. Europejska Konwencja Ramowa o Współpracy Transgranicznej między Wspólnotami i Władzami Terytorialnymi** (Konwencja Madrycka), sporządzona w Madrycie 21 maja 1980 roku, ratyfikowana przez Polskę w 1993 roku. Jest to podstawowy akt prawny Rady Europy odnoszący się w całości i bezpośrednio do współpracy międzynarodowej na szczeblu regionalnym i lokalnym. Jest to umowa międzynarodowa, głównie o charakterze politycznym. Określa prawne i strukturalne wzorce ram współpracy regionów przygranicznych. Jest fundamentem współpracy transgranicznej (Malendowski, Ratajczak 2000: 49–50). Konwencja określa także dwie zasadnicze formy współpracy transgranicznej: wymiana informacji i koordynacji kierunków działania oraz zawieranie porozumień i prawne uregulowanie tej współpracy. Celem konwencji jest rozwiązywanie wszelkich problemów natury prawnej, administracyjnej oraz technicznej, które uniemożliwiają współpracę transgraniczną regionów (Bałtowski 1996: 123). Ponadto Konwencja Madrycka obejmuje zagadnienia współpracy transgranicznej, łagodzenia i likwidacji negatywnych skutków peryferyjnego położenia obszarów przygranicznych oraz przełamywania uprzedzeń i stereotypów

funkcjonujących po obu stronach granicy i integracji regionów przygranicznych (Starczyk 2005: 30).

2. **Europejska Karta Samorządu Lokalnego**, uchwalona 15 października 1985 roku w Strasburgu, a ratyfikowana przez Polskę w 1993 roku, która daje jednostkom terytorialnym ogólne kompetencje do współpracy transgranicznej. Wykonując swoje uprawnienia, społeczności lokalne mają prawo współpracować z innymi społecznościami lokalnymi oraz zrzeszać się z nimi – w granicach określonych prawem – w celu realizacji zadań, które stanowią przedmiot ich wspólnego zainteresowania. Karta stanowi zbiór postanowień, a także gwarancji i statutu dotyczących rozwoju lokalnej samorządności. Europejska Karta Samorządu terytorialnego jest w zasadzie umową międzynarodową, wiążącą państwa, które ją podpisały i ratyfikowały. Zawiera szereg zasad stanowiących filar, na którym powinna być budowana struktura państwa.
3. **Europejska Karta Regionów Granicznych i Transgranicznych** (do 1995 roku nosiła nazwę Europejska Karta Regionów Przygranicznych), uchwalona dnia 20 listopada 1991 roku przez Stowarzyszenie Europejskich Regionów Granicznych. Precyzuje zamierzenia i cele uwzględniane w rozwoju regionów granicznych i transgranicznych. Szczególną uwagę poświęca problemom rozwoju ekonomicznego, polityki regionalnej, ochrony środowiska, współpracy kulturalnej, zagospodarowania przestrzennego i przygranicznego ruchu osobowego. Precyzuje zamierzenia oraz pięć głównych celów, które powinny być uwzględnione w rozwoju regionów granicznych i transgranicznych (Koszyk-Białobrzeska, Kisiel 2008: 51). Karta nie jest międzynarodowym aktem prawnym i nie ma mocy obowiązującej. Jest to tylko deklaracja, swoistego rodzaju kodeks postępowania współpracy transgranicznej.
4. **Europejska Karta Samorządu Regionalnego** jest odpowiednikiem na poziomie regionu tych uprawnień, które nadaje Europejska Karta Samorządu Terytorialnego. Została przyjęta na początku czerwca 1997 roku przez Kongres Władz Lokalnych i Regionalnych. Według Karty, regiony powinny mieć zapewnioną możliwość prowadzenia polityki międzyregionalnej, w tym możliwość dysponowania własnym budżetem.

Zaprezentowane powyżej dokumenty wyznaczają ramy prawne na obszarze całej Europy. W Polsce szczególne znaczenie dla tworzenia stosownych ram prawnych dla współpracy transgranicznej mają Konwencja Madrycka oraz Europejska Karta Samorządu Terytorialnego. Polska ma uregulowane stosunki gospodarcze ze wszystkimi sąsiadującymi państwami, które są gwarantowane przez poszerzone traktaty o bezpieczeństwie, wzajemnej przyjaźni, współpracy ekonomicznej, kulturalnej, naukowej i przede wszystkim międzyregionalnej. Kwestie współpracy transgranicznej na poszczególnych granicach Polski mają swoje odzwierciedlenie w aktach, które zawiera tabela 1 (Przyborowska-Klimczak i in. 2000: 39). Przedstawione traktaty, porozumienia oraz deklaracje ze wszystkimi sąsiadami Polski ustanowione były na początku lat dziewięćdziesiątych, a ich główną myślą

Tabela 1

Akty prawne dotyczące współpracy transgranicznej na poszczególnych granicach Polski

Granica północna	Granica południowa
<ul style="list-style-type: none"> – Deklaracja o dobrym sąsiedztwie, wzajemnym zrozumieniu i współpracy między Rzeczypospolitą Polską a Federacją Rosyjską z 10 października 1991 roku. – Traktat między Rzeczypospolitą Polską a Federacją Rosyjską o przyjaznej i dobrosąsiedzkiej współpracy z 22 maja 1992 roku. – Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o współpracy północno-wschodnich województw Rzeczypospolitej Polskiej i Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej, sporządzone w Moskwie 22 maja 1992 roku. – Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o współpracy transgranicznej, sporządzona w Warszawie 2 października 1992 roku. – Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o współpracy regionów Rzeczypospolitej Polskiej z regionem Sankt Petersburga, sporządzone w Warszawie 2 października 1992 roku. 	<ul style="list-style-type: none"> – Traktat między Rzeczypospolitą Polską a ČSFR o dobrym sąsiedztwie, solidarności i przyjaznej współpracy z 6 października 1991 roku. – Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Słowackiej o współpracy transgranicznej, sporządzone w Warszawie 18 sierpnia 1994 roku. – Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Czeskiej o współpracy transgranicznej, sporządzone w Warszawie 8 września 1994 roku. – Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Czeskiej o małym ruchu granicznym, sporządzona w Pradze 17 stycznia 1995 roku. – Statut Polsko-Czeskiej Komisji Międzyrządowej do Spraw Współpracy Transgranicznej, sporządzony w Karpaczu 1 czerwca 1995 roku. – Statut Polsko-Słowackiej Komisji Międzyrządowej do Spraw Współpracy Transgranicznej, sporządzony w Rytrze 6 września 1996 roku.
Granica wschodnia	Granica zachodnia
<ul style="list-style-type: none"> – Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o handlu i współpracy gospodarczej z 4 października 1991 roku. – Traktat między Rzeczypospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy z 18 maja 1992 roku. – Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białoruś o głównych zasadach współpracy transgranicznej sporządzone w Warszawie 24 kwietnia 1992 roku. – Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o współpracy transgranicznej, sporządzone w Kijowie 24 maja 1993 roku. – Traktat między Rzeczypospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy z 28 kwietnia 1994 roku. – Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Litewskiej o współpracy transgranicznej, sporządzona w Wilnie 16 września 1995 roku. – Statut Polsko-Ukraińskiej Rady Koordynacyjnej do spraw Współpracy Międzyregionalnej, sporządzony w Zamościu 26 stycznia 1996 roku. – Statut Polsko-Białoruskiej Międzyrządowej Komisji Koordynacyjnej do spraw Współpracy Transgranicznej, sporządzony w Grodnie 19 kwietnia 1996 roku. – Statut Polsko-Litewskiej Komisji Międzyrządowej do spraw Współpracy Transgranicznej, sporządzony w Wi-grach 22 czerwca 1996 roku. 	<ul style="list-style-type: none"> – Traktat między Rzeczypospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o potwierdzeniu istniejącej między nimi granicy z 14 listopada 1990 roku. – Traktat między Rzeczypospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z 17 czerwca 1991 roku. – Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy regionalnej i przygranicznej. – Nota Ministra Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej do Federalnego Ministra Spraw Zagranicznych Republiki Federalnej Niemiec w sprawie utworzenia Niemiecko-Polskiej Komisji Międzyrządowej do spraw Współpracy Regionalnej i Przygranicznej z 17 czerwca 1991 roku. – Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy w dziedzinie gospodarki wodnej na wodach granicznych z 19 maja 1992 roku. – Umowa między Rzeczypospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o ułatwieniach w odprawie granicznej oraz umowa między Rzeczypospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o współpracy i wzajemnej pomocy administracji celnych z 29 lipca 1992 roku. – Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o przejściach granicznych i rodzajach ruchu granicznego oraz umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o małym ruchu granicznym z 5 listopada 1992 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Przyborowska-Klimczak i in. (2000).

przewodnią były stosunki przyjaznej i dobrosąsiedzkiej współpracy transgranicznej. Ponadto Polska, oprócz wyżej wymienionych traktatów, porozumień i kontraktów, podpisała szereg porozumień dotyczących współpracy międzyregionalnej z państwami, z którymi nie graniczy bezpośrednio, m.in. z Łotwą, Estonią i Gruzją.

Analizę zagadnienia współpracy transgranicznej w Polsce należy oprzeć także na pochodnym prawie europejskim regulującym kwestie programowe.

Ogólne ramy prawne zawarte zostały w:

- Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1080/2006 z dnia 5 lipca 2006 w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- Rozporządzeniu Rady (WE) nr 1080/2006 z dnia 11 lipca 2006 w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności,
- Rozporządzeniu Komisji (WE) nr 1828/2006 z dnia 8 grudnia 2006, ustanawiając szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006 ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności i rozporządzenia (WE) nr 1080/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1299/2013 z dnia 17 grudnia 2013 w sprawie przepisów szczegółowych dotyczących wsparcia z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach celu „Europejska Współpraca Terytorialna,
- Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1302/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1082/2006 w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej (EUWT) w celu doprecyzowania, uproszczenia i usprawnienia procesu tworzenia takich ugrupowań oraz ich funkcjonowania.

W dokumentach tych określony jest zakres pomocy na rozwój działalności transgranicznej i euroregionalnej w wymiarze społecznym, jak i gospodarczym. Rozwój ten opiera się głównie na: wspieraniu przedsiębiorczości, turystyki, kultury oraz handlu transgranicznego, wspieraniu powiązań między obszarami miejskimi i wiejskimi, rozwoju współpracy, zdolności i wspólnego wykorzystywania infrastruktur, wspieraniu i poprawie wspólnej ochrony zasobów naturalnych i kulturowych oraz wspólnego zarządzania nimi (Perkowski 2010: 28).

Wszystkie zaprezentowane akty prawne oraz dokumenty pozwalają określić definicję i idee współpracy transgranicznej w Europie. Ich duża liczebność i różnorodność powoduje wypracowywanie coraz to lepszych rozwiązań odnośnie współpracy transgranicznej, natomiast z drugiej strony niesie trudności w opracowywaniu jednolitej i zwartej definicji współpracy transgranicznej, a tym samym w opracowaniu jednolitego mechanizmu prawnego tej współpracy.

2. Euroregiony w Polsce

Jednym z następstw przemian, zarówno gospodarczych, jak i politycznych w Polsce jest zacieśnienie współpracy z krajami ościennymi na szczeblu lokalnym i regionalnym. Efektem tego jest powstanie licznych obszarów współpracy transgranicznej – euroregionów (Gomółka 2006: 73). Należą one bowiem do najbardziej interesujących przedsięwzięć w płaszczyźnie stosunków międzynarodowych pomiędzy graniczącymi ze sobą regionami wielu państw.

Euroregiony obejmują w całości obszary administrowane przez współpracujące ze sobą samorządy z poszczególnych państw członkowskich Unii Europejskiej. Powołanie euroregionu tworzy nowy rodzaj więzi między zamieszkującymi go społecznościami.

Ponadto współpraca euroregionalna jest jednym z kluczowych elementów narodowej strategii integracji i zmniejszania dystansu dzielącego Polskę od państw należących do Unii Europejskiej. W Polsce wzrost zainteresowania współpracą transgraniczną obserwuje się od początku lat dziewięćdziesiątych. Na chwilę obecną istnieje 16 euroregionów, które charakteryzuje różny poziom zaawansowania procesów integracyjnych. Umiejscowione są one wzdłuż wszystkich granic.

Rysunek 1. Euroregiony w Polsce

Źródło: www.euroregion-silesia.pl (12.03.2015).

Nazwy polskich euroregionów, podobnie jak te w Europie Zachodniej, są ściśle związane z otaczającym środowiskiem przyrodniczym. Pochodzą one od nazw:

- geograficznych lub przepływających w okolicach rzek, np.: Bug, Niemen,
- szczytów lub łańcuchów górskich, np.: Euroregion Tatry, Karpacki,
- akwenu morskiego: Bałtyk,
- krainy geograficznej: Silesia, Glacensis, Śląsk Cieszyński.

Dzięki tym struktutom do współpracy transgranicznej przyłączone zostały wszystkie obszary przygraniczne państw graniczących z Polską (Radek 2011: 246).

Łączny obszar Polski objęty współpracą regionalną wynosi 165 859 km², co stanowi ponad 51% całego terytorium kraju.

Tabela 2

Chronologia utworzenia euroregionów w Polsce

Lp.	Nazwa Euroregionu	Państwa członkowskie	Data utworzenia
1.	Nysa	Polska – Niemcy – Czechy	21 grudnia 1991 r.
2.	Karpacki	Polska – Ukraina – Słowacja – Węgry – Rumunia	14 lutego 1993 r.
3.	Sprewa-Nysa-Bóbr	Polska – Niemcy	21 września 1993 r.
4.	Pro Europa-Viardina	Polska – Niemcy	21 grudnia 1993 r.
5.	Tatry	Polska – Słowacja	26 sierpnia 1996 r.
6.	Bug	Polska – Ukraina	29 września 1995 r.
7.	Promerania	Polska – Niemcy – Szwecja	15 grudnia 1995 r.
8.	Glacensis	Polska – Czechy	5 grudnia 1996 r.
9.	Niemen	Polska – Białoruś – Litwa – Rosja	6 czerwca 1997 r.
10.	Pradziad	Polska – Czechy	2 lipca 1996 r.
11.	Bałtyk	Polska – Dania – Litwa – Łotwa – Rosja – Szwecja	22 lutego 1998 r.
12.	Śląsk Cieszyński	Polska – Czechy	22 kwietnia 1998 r.
13.	Silesia	Polska – Czechy	20 września 1998 r.
14.	Beskidy	Polska – Słowacja	9 czerwca 2000 r.
15.	Dobrava*	Polska – Czechy	styczeń 2001 r.
16.	Puszcza Białowieska	Polska – Białoruś	25 maja 2002 r.
17.	Łyna-Ława	Polska – Rosja	4 września 2004 r.

* W roku 2001 zawiązał się Euroregion Dobrawa (Polska/Czechy), konkurencyjny dla euroregionu Glacensis. W praktyce nie podjął działania i został formalnie zlikwidowany w 2004 r.

Źródło: opracowanie własne.

Wśród wszystkich euroregionów dziewięć prowadzi współpracę dwustronną oraz cztery euroregiony polsko-czeskie, dwa euroregiony polsko-niemieckie, po jednym euroregionie, w których stronami jest Polska i odpowiednio Słowacja, Białoruś, Rosja. Współpraca w euroregionach ma charakter trójstronny, natomiast w euroregionie Karpackim i Bałtyk współpracuje po pięć stron.

W aspekcie strukturalnym można mówić o następujących modelach współpracy euroregionalnej na gruncie polskim:

- samorządowym,
- administracyjno-samorządowym.

Model samorządowy ma charakter oddalony i jest efektem inicjatywy lokalnej. Najczęściej ze względu na komunalny charakter współpracy w tym modelu występują euroregiony o małej bądź średniej powierzchni. Przykładem tego modelu są wszystkie euroregiony działające na pograniczu polsko-niemieckim. Natomiast podobne związki transgraniczne z pogranicza wschodniego oraz południowo-wschodniego mają charakter mieszany, z dominacją czynnika administracyjnego, co w dużym stopniu wiąże się ze specyfiką partnerów współpracy.

Na przestrzeni kilkudziesięciu lat działalności euroregiony w Polsce wypracowały szereg zasad współdziałania, na których opiera się wzorcowa współpraca na szczeblu euroregionalnym. Jako najważniejsze uznaje się:

- dobre sąsiedztwo mieszkańców polskiego pogranicza,
- zachowanie tożsamości narodowej, państwowej, regionalnej i lokalnej,
- kierowanie się zaufaniem i przyjaźnią podczas uzgadniania wspólnych przedsięwzięć transgranicznych.

Niewątpliwie rola funkcjonowania euroregionów w Polsce jest ogromna. Tego typu współdziałanie wpływa na umocnienie poczucia wspólnoty regionalnej. Ponadto nie hamuje rozwoju obszarów przygranicznych Polski. Takie rozwiązanie przyczynia się do tego, że granica nie dzieli, a łączy społeczności, które bezpośrednio ze sobą sąsiadują (Sikorski 2005: 195).

Uwagi końcowe

Współpraca transgraniczna odgrywa bardzo ważną rolę w funkcjonowaniu euroregionów w Polsce oraz posiada w Europie szeroką geografę. Wielowiekowa historia kontynentu europejskiego jest historią granic państwowych. Ale jeśli wcześniej one dzieliły, to obecnie odwrotnie – tendencja łączenia zaciera granice międzynarodowe, odkrywając nową epokę współistnienia państw. Współpraca transgraniczna istnieje w granicach bardzo odmiennych struktur, systemów prawnych i terytoriów. Jej głównym celem jest pokonanie barier granic narodowych i przygotowanie wspólnych działań dotyczących polityki społecznej i ekologicznej, infrastruktury, kultury, nauki i oświaty oraz ochrony środowiska.

Bardzo ważną rolę w działaniu i funkcjonowaniu współpracy transgranicznej odgrywają realizowane przez Unię Europejską Programy Współpracy Transgranicznej. Głównym celem tego typu programów jest promowanie współpracy i bezpośrednich kontaktów wspierających rozwój gospodarczy i społeczny oraz ochronę środowiska w obszarach przygranicznych, charakteryzujących się zwykle niższym poziomem rozwoju w porównaniu do średniej krajowej.

Programy realizowane w ramach Współpracy obejmują wszystkie państwa sąsiadujące z Polską. Są to z zasady programy obejmujące współpracę dwóch państw, jednakże realizacji podlegały również programy trójstronne lub programy, w których uczestnikami było więcej niż trzy państwa.

Wszystkim dotychczas zrealizowanym przedsięwzięciom towarzyszył z reguły jeden cel – zwiększenie konkurencyjności obszaru objętego programem, jego rozwój gospodarczy i społeczny.

Programy, które prawdopodobnie będą realizowane w nowej perspektywie finansowej, dotyczą współpracy transgranicznej (granica północna – program Południowy Bałtyk, granica zachodnia – prawdopodobnie trzy programy polsko-niemieckie, granica południowa – programy Polska–Czechy i Polska–Słowacja, granica wschodnia – prawdopodobnie trzy programy współpracy z Litwą, Rosją i Białorusią razem z Ukrainą), współpracy transnarodowej (Program dla Europy Środkowej i Program Regionu Morza Bałtyckiego) oraz współpracy międzynarodowej (program INTERREG V C). Z całą pewnością programy, które będą realizowane w nowej perspektywie 2014–2020 będą kontynuacją lub też będą opierać się na doświadczeniach współpracy z poprzedniej perspektywy 2007–2013.

Polityka regionalna stanowi jeden z priorytetów Unii Europejskiej. Działanie Unii na rzecz regionów przygranicznych poprzez współpracę transgraniczną ma na celu polepszenie rozwoju gospodarczego regionów, przepływu informacji, zwiększenie atrakcyjności turystycznej. Dzięki temu, że mogą korzystać ze środków pomocowych UE, stanowią centralny punkt realizacji polityki spójności.

Literatura

- Bałtowski M. (1996), *Regiony, euroregiony, rozwój regionalny*, Wydawnictwo Norbertium.
- Gomółka K. (2006), *Współpraca transgraniczna a rozwój regionalny*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu, Warszawa.
- Koszyk-Białobrzeska R., Kisiel R. (2008), *Euroregionalna współpraca i integracja na przykładzie euroregiony Bałtyk*, Wyd. UWM.
- Melendowski W., Ratajczak M. (2000), *Euroregion. Polski krok do integracji*, Wydawnictwo Alta 2, Wrocław.
- Melendowski W., Szczepniak M. (1998), *Euroregiony- pierwszy krok do integracji europejskiej*, Wydawnictwo Alta 2, Wrocław.
- Perkowski M. (2010), *Współpraca transgraniczna. Aspekty prawno-ekonomiczne*, Fundacja Prawo i Partnerstwo, Białystok.
- Przyborowska-Klimczak A., Staszewski W.S., Wrzosek S. (2000), *Prawno-międzynarodowe źródła współpracy regionalnej Polski. Wybór dokumentów*, Białystok.
- Radek R. (2011), *Znaczenie współpracy transgranicznej w rozwoju społeczności lokalnych i regionalnych polskiego pogranicza*, Wydawnictwo Uniwersytet Śląski, Katowice.
- Sikorski J. (2005), *Regiony przygraniczne w warunkach zewnętrznych granic Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Starzyk K. (2005), *Gospodarce sąsiedztwo Polski, w warunkach transformacji, integracji z Unią Europejską, globalizacji*, Wydawnictwo Naukowe Sempex, Warszawa.
- Toczyński W. (1998), *Międzynarodowa współpraca regionów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.

EUROREGIONS AS A FORM OF CROSS-BORDER COOPERATION IN EUROPE

Abstract: *Purpose* – The presentation of the Euroregions role in the development of cross-border cooperation in Europe with reference to Poland and identification the European Union's financial instruments supporting cross-border cooperation.

Design/Methodology/approach – Analysis of legal acts, literature, reports published by the government and the European Union.

Findings – The review of literature and documents published by the EU members created synthetic elaboration presenting legal, economic and institutional aspects of cross-border cooperation, which involved regional and local communities within the framework of the Euro-regions.

Originality/value – The article expands and organizes knowledge in the area of the Euroregions functioning in the European Union and allows to take a critical look at the development of cross-border cooperation in Europe. The described analysis results are partial and are part of wider research carried out by the author.

Keywords: Euroregion, cross-border cooperation, environment protection, program

Cytowanie

Gwizdala J.P. (2015), *Euroregiony jako forma współpracy transgranicznej w Europie*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 855, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 74, t. 2, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 449–458; www.wneiz.pl/frfu.